

diffusion within the neolinguatechnosphere. The shifts within the semantic plane as well as the ones of the formal plane are under analysis.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 2001. – 398 с.
2. Потебня А.А. Слово и миф. – М.: Правда, 1989. – 624 с.
3. Левит С.Я. Предисловие // Энциклопедия культуры: В двух томах. – М.: Университет, 1996. – Т. 1. – С. 4-8.
4. Лещак О. Очерки по функциональному прагматизму. – Тернополь – Кельце: Підручники & Посібники, 2002. – 255 с.
5. Махачашвілі Р.К. „Комп’ютерний” неологізм як термін // Мова і Культура – 2005. – Вип. 8. – Т.1. – С. 264 – 270.
6. Махачашвілі Р.К. Лінгвотехносфера сучасного буття: від космогонії до штучної природи // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Філол. науки.–2006. – Вип. 27. – С. 198 – 201.
7. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М.: Просвещение, 1992. – 482 с.
8. Хайдеггер М. Бытие и время. – М.: Фолио, 2003. – 503 с.
9. Флеер А.Я. Культура // Культурология. XX век. – СПб.: Книга, 1998. – С. 5-17.
10. Померанц Г. С. Иконологическое мышление. – М.: Мысль, 1993. – 319 с.
11. Fraim J. The Cyberspace Battle Against Place // [http:// www.symbolism.org](http://www.symbolism.org), 2001

СЕМАНТИЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МЕДІАПРОСТОРУ

А.Г. Ніколенко

Сучасний світ отримав назву глобального завдяки комунікації, точніше кажучи інформаційним технологіям, які стрімко перетворюють простір соціуму, культури, політики, відпочинку, приватного та суспільного життя. «Глобальний», відповідно до словника іноземних слів, означає узагальнений, тобто 1) той, що відноситься до території всієї земної кулі, охоплює її; 2) всесторонній, повний, узагальнений, універсальний [1, 135]. Глобальна комунікація стає атрибутом глобального світу, який комунікує, надсилає інформацію, сповіщає про себе. Поняття «глобалізація» і «комунікація» взаємопов’язані найтісніше між собою.

Експансія медіа-держави [2, 13] території віртуальної інформації, в якій замість громадянина виникає поняття «сетеніна» [3, 101] як планетарного політичного суб’єкта, у поєднанні з реальними транснаціональними рухами великої маси людей, складає своєрідну космополітичну публічну сферу епохи глобалізації. Проблема розриву комунікації та інформації, комунікативного і комунікаційного постає в сучасному світі як найбільш очевидна. Вона накладає суттєвий відбиток на аксіоми комунікації, що визначаються тільки людським виміром комунікативного процесу. Так, відомий теоретик комунікації П. Вацлавік формулює наступні найважливіші аксіоми комунікації: 1. Людина не може не комунікувати; 2. Кожна із комунікацій має змістовний і зв’язуючий аспект; 3. Кожен комунікативний процес залежить від бажання партнерів з комунікації; 4. Кожна людина комунікує як в цифровій, так одночасно й в аналоговій формі; 5. Комунікативні процеси структуризовані або симетрично, або додатково [4, 451].

Соціальна реальність все більше набуває властивості полікультурного простору, в якому пересікаються різнобічні теоретичні і практичні дискурси, пов’язані з розумінням так званої «плюралістичної парадигми». Дискурси зосереджені на прагматичних підходах до різнобічного світу і направлені на те, як в цьому світі жити і як ним керувати. Плюралістична парадигма виходить із безумовного визнання відмінностей, гетерогенностей, багатства і різнобічності культурної і соціальної свідомості, прав і свобод громадянина, ненасилля, віротерпимості, діалога культур. Бачення суспільства у фокусі «плюралістичної піраміди» дозволяє осмислювати теоретично його нові профілі та виміри: мультикультурні, полікультурні, транскультурні.

Логіка соціальнокультурних трансформацій і полікультурних взаємодій може представлятися в мультикультурній політиці, що знайшла своє відображення в американському мультикультуралізмі з його вираженою тенденцією до універсалізму і зовнішній політиці «вбомблювання» в демократію тих, хто не сприймає західних цінностей, заснованих на захисті прав людини і політкоректності до будь-якої «іншості». Аналізуючи феномен мультикультуралізму в США, М.В. Тлостанова показує, що «відношення до універсалізму є лакмусовим папірцем, за допомогою якого перевіряють причетність до того чи табору в культурних війнах в США» [5, 118]. Культурні «космополіти» хочуть модернізувати просвітительські цінності, враховуючи культурні розбіжності та різнобічності. Антіуніверсалісти визнають «всесвіт розбіжностей», визнаючи, що думати по-іншому – значить «жити націоналістичними чи метафізичними ілюзіями» [6, 188 - 119].

Мультикультурний проект є спробою найбільш пластичного пристосування до нових умов свідомості, у тому числі росту етнічної різнобічності, посилення економічної і культурної інтеграції і т.д. Не можна не визнати, що мультикультурний проект США є американським національним варіантом відповіді на виклик «плюралістичної парадигми», що активно розвивається сьогодні в світі і пов'язаної з ідеологією культурної множинності і багаточисленності [7, 346].

Семантичне визначення «полі-» як багатого і множинності відноситься до «полікультурного суспільства» і підкреслює, з одного боку, рамки, що відмежовують простір суспільства, в якому початковим є полікультурне розрізнення і багаточисленність, з іншого – ущільнення полікультурного простору в процесі диверсифікації і диференціації культурних розрізень, дає основу казати про сучасний – спресований і стиснений – континуум полікультурності. Саме тому особливо важливими є два процеси стабільності – стійкості (просторова заданність полікультурності) і комунікації (динамічних і тимчасових зв'язків, повідомлень, міграцій між суб'єктами полікультурних просторів) [8].

Проблема комунікації в полікультурному суспільстві розкривається через взаємозв'язки, взаємовідношення, контакти суб'єктів культурних відмінностей – ворога, чужого і другого [9], серед яких і ті, що розміщені по-сусідству, а також процеси інституціональних дифузій, пов'язаних із взаємопроникненням інституціональних структур суб'єктів «культурних розрізень» одне в одного.

Комунікація посилюється зростаючим впливом мас-медіа, посередньо впливаючи на культурні розбіжності і культивуючи масові культурні потреби (наприклад, однакових в усьому світі «ток-шоу»). Динаміка взаємодії сучасних об'єктів полікультурного суспільства така, що долає кордони соціальних просторів, втручаючись в деякі соціальні мономіри, території і при відсутності толерантності та поваги до культури іншого, загрожує конфліктами та взаємознищенням. Комунікація суб'єктів культурних розбіжностей проявляється у феномені транскультурації. Префікс транс- [лат. trans - через] означає рух через який-небудь простір, пересічення його, а також розміщення за чимось, наступність, по ту сторону чогось [1, 502].

Існування між чимось у західних концепціях пов'язується з поняттям «детериторизації», уведеним Ж. Делезом і Ф. Гваттарі. «Приграниччя, як символічно-просторовий образ, осмислюється часто через поняття культурної «дислокації», тобто позбавлення культурної території, місця «в проміжку» - між національною впорядненістю (із стабільною онтологією) і новою «без місця», що позначена пам'яттю про позбавлення коренів, яке відзначає усе частіше соціальну і психологічну «турботу», що лежить в основі національної, культурної, етнорасової ідентифікації» [7, 13]. «Феномени приграниччя», пов'язані з переселенням, дислокацією, зміною місця проживання окремих соціальних, етнічних і релігійних груп та їх втручанням в інший, інколи чужий світ, виникають в сучасному світі все частіше.

Стабільність і комунікація в полікультурному суспільстві виявляються, таким чином, надзвичайно суперечливими і взаємопов'язаними феноменами. Сіткові

мультимедійні технології дозволяють суб'єктам культурних розрізень переходити у віртуальний вимір, створити публічні сфери в Інтернеті і формувати, таким чином, діаспорні серидовища надраціонального рівня, переводячи аналіз полікультурності на новий епістемологічний рівень транскультури [10].

Транскультурація покликає до життя процесами медіатизації культурних просторів, здатністю діаспорних культур заявляти про себе за допомогою Інтернет-комунікації та інтегруватися крізь кордони національно-державних просторів. “Транскультура – це така свобода, яку не можна проголошувати, можна тільки до неї прагнути і її частково здійснювати ризикованим досвідом своїх власних культурних мандрівок і мутацій” [11, 147.]. Транскультура передбачає дифузію початкових культурних ідеїчностей в міру чого індивіди перетинають кордони різних культур і асимілюються в них” [12, 112]. Транскультурація, на відміну від акультурації, підкреслює факт взаємодії культур “через”, “скрізь”, територіально-державного простору і кордони, всупереч їм.

Транскультурні і гетерокультурні елементи органічно властиві глобалізаційній парадигмі, ставши наслідком посилення процесів культурної взаємодії в світовому масштабі, соціально-політичних і духовних процесів. “У цьому смислі, - вважає М. Глостанова, - транскультурація акцентує кордони, міграції, полілінгвільність, культурну багатоскладовість, необхідність концептуалізації транснаціональних і трансімперських мов, літературних і художніх традицій, фокусує в собі ці явища і розкриваючи можливості змішаних, “нечистих” форм соціо-культурних взаємодій, що попередньо інтерпретувалися у рамках сталих уявлень про “чисті” національні мови і культури. Космополітичний погляд фіксує у феномені транскультури взаємопроникаючі дифузії, нові форми тотожностей. З таких позицій очевидно, що процес транскультурації заснований на культурно-естетичному полілозі, в якому, однак, не повинно проходити повного синтезу, злиття, повного культурного переведу, де культури зустрічаються, але не зливаються” [10, 179].

“Людина є міра всіх речей. До тих пір, поки вона – людина, а не чергова річ, в комунікації вона буде знаходити лише медіум там, де є зв'язок” [13, 88]. Від сучасної техніки електронного зв'язку, яка, згідно Маклюєну, скинула владу “часу” і “простору” і “перевела діалоги на глобальні масштаби”, не можна сховатися удома та ізолюватися. Зв'язок через техніку міцно з'єднав людей одне з одним і призвів до заміни циклів чуттєвого сприйняття світу.

Увага перемістилася на реакцію. “У телебаченні образи проєктуються на вас. Ви слугуете екраном. Образи обгортаються навколо вас. Ви є точкою зникнення. Це складає свого роду спрямованість всередину, зворотню перспективу” [14, 347]. Влада інтерактивності в якості головного атрибута інформаційного обміну призведе до повної зміни самих основ встановленого порядку чи, кажучи мовою науки, до зміни парадигми існування [15, 205].

Друкарська техніка, згідно Маклюєну, склала феномен “публіки” – індивідів, що керуються власними поглядами на світ, “точками зору”. “Електронна техніка створила масу” [14, 346]. Сіткові технології направлені на формування “індивідуалізованої маси”, фрагментованої за цільовим призначенням в глобальній системі інтегрованих комунікацій.

Змістовна сторона комунікації при цьому звернена до людського фрагмента, представленому в моді, інтер'єри, макіяжі; вона звернена до тіла, чуттєвості, успіху. “Особистісні смисли” стають загальними, усе більш універсальними і поверхневими. І задача “змістовної” сторони комунікації зводиться до того, щоб охопити якнайбільше “особистісних смислів”, уніфікувавши їх в один тотальний споживчий смисл.

Характерно, що на фоні надлишку інформації спостерігається повсюдна криза освіти, і це не простий збіг. “Видаючи початкову інформацію у великій кількості, ніж коли-небудь, ми почали втручатися в процес перетворення її в знання” [16, 568]. Чим

більше інформованості, знання окремих штрихів, фрагментів дійсності, тим точнішим буде її опис і розуміння.

Ряд авторів розглядають соціальну інформацію “як інформацію свідомо організовану в процесі соціального відображення” [17, 97]. Свідомо організована соціальна інформація базується на тому, що людський вимір комунікації дано нам апріорно в якості факту свідомого соціального існування як такого. У цьому випадку семантична модель соціальної інформації буде базуватися на таких принципах: 1) суспільна свідомість як соціальна форма процесу відображення знаходиться в діалектичній єдності із суспільно-практичною діяльністю і комунікацією; 2) рух соціальної інформації реалізується засобами комунікаційних систем, таких як мова, фольклор, словесність, писемність, література, музика, танець, образотворче мистецтво, властивості і функціональні можливості яких визначаються особливостями і властивостями покладених в їх основу знакових систем; 3) у процесі спілкування (комунікації) завжди присутні невербальні компоненти, що відіграють важливу роль у формуванні контекста, як розуміється як єдність семантичної інформації і усвідомленого відношення до неї людини; 4) в основі взаємозв'язків форм руху соціальної інформації лежить принцип діалогізму [17, 98].

Проблеми останнього десятиліття глобалізації, загострені кризові процеси в культурі і посилюючі фрагментацію, гетерогенність світу, необхідність перебудови світового порядку акцентують міжкультурні аспекти комунікації і необхідність діалогу культур. Характерно, що сучасний інформаційний простір нав'язує індивідам комунікацію, діалог, виходячи не із різноманітності культур, а, навпаки, через їх подібність [18, 452]. Світ завжди був соціально-різноманітним, і налагодження комунікативних мостів у ньому передбачало безліч різних форм комунікацій. Але якщо раніше в основі комунікації лежав смисл культури, і розшифровка цього смисла виступала одночасно засобом адаптації в ній, то сьогодні система комунікації вимагає вести діалог між культурами за своїми законами і правилами. «Культури ніби поринають в інше зовнішнє для неї середовище, яке пронизує міжкультурний діалог... У єдиному комунікаційному просторі владарюють загальні стереотипи, загальні оцінки, загальні параметри поведінки, що вимагається її загальнодоступні, тобто найпростіші компоненти... Це спілкування зі своїм дзеркальним відображенням, при чому за заданими стереотипами комунікації... Виникає царство мертвої тотожності при найбільшій зовнішній активності» [18, 452]. Так, сучасне інтерактивне телебачення практично в усьому світі проводить однакові шоу. Американці, єгиптяни, росіяни, українці і ін. пробують виграти мільйон, відповідають на питання вікторини, відгадують слова, запускаючи рулетку і т.п., дивуючи однотипністю поведінки і емоційних реакцій.

Таким чином, комунікація, у процесі якої виробляються нові способи кодування і декодування інформації, її структурування і технологічної «упаковки», органічно входять в глобальний світ, уніфікуючи способи обробки і сприйняття інформації. Повернутися до цінних аспектів міжкультурної комунікації, визнаючи цінність розбіжностей, стає все більш необхідним. Уніфікація глобальної комунікації, одночасно переборюючи культурні розбіжності в обмін на подібність стереотипів і реакцій споживачів і сленг комп'ютерних «фанів», щонайменше відповідає визріваючим у мережі формам «Я ідентичностей».

Дистанційна комунікація і спільна діяльність у віртуальному просторі Інтернета усе більш справляють вплив на світову культуру, породжуючи суспільство «іпографічних індивідуумів» вільних від попередньої соціальності і властивих їй форм владарювання. «Соціально задана» комунікація в сітковому просторі веде до уніфікації індивідів і посиленню символічного насилля, заснованого на використанні зорових образів.

Інформаційне суспільство прийшло на зміну капіталізму в якості домінуючої парадигми [19, XII]. Суспільства все більше розділяються на основі дихотомічного протиставлення Мережі і Особистості, вважає канадський філософ Г. Дж. Уолтере.

«Співтовариства, які володіють владою і багатством, не допускають в своє коло значні сегменти суспільства, регіони і навіть цілі країни. Інформаційна епоха характеризується підйомом різних форм націоналізму, рухами за права жінок, гомосексуалістів і меншинств, широким поширенням расизму і ксенофобії, появою релігійного фундаменталізму, сект, ісламських і християнських фундаменталістів».[20, 391]. За останні роки значно погіршилися суспільні умови життя практично в усіх розвинених країнах. Довіра людей до соціальних, економічних, політичних, релігійних інститутів і впевненість у них катастрофічно впали. Змінилася й природа зв'язків людей одне з одним. Послаблення соціальних зв'язків і загальних цінностей – тобто послаблення обшин і громадянського суспільства – проходило паралельно з переходом до інформаційної ери [21, 180].

Нескінченне продукування інформації, гра з інформацією, її підтасовка, перекручування, використання, перетворення в «зброю» проти кого-небудь, перетворюється на спотворення комунікації, яка відвертається від своєї достовірності в лоні технологічної і соціальної спекуляції. Сучасні носії комунікації мають властивість її тиражувати багаторазово не ставлячи питань про її призначення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Словарь иностранных слов. – М.: «Русский язык», 1982.
2. Rodowick D.N. Introduction: Mobile Citizens, Media States //PMLA, January 2002. -V. 117, number 1
3. Poster M. Digital Networks and Citizenship // PMLA. - January 2002. - V. 117, number 1
4. Семрадова И. Коммуникативная парадигма. Глобалистика: Энциклопедия. – М.: ОАО Издательство «Радуга», 2003.
5. Поликультурное общество: стабильность и коммуникация (Под ред. И.А. Мальковской). – М.: «Уникум-Центр», 2003.
6. Тлостанова М.В. Проблема мультикультурализма и литература США конца XX века. – М.: ИМЛИ РАН, «Наследие», 2000.
7. Тлостанова М.В. Проблема мультикультурализма и литература США конца XX века. – М.: ИМЛИ РАН, «Наследие», 2000.
8. Поликультурное общество: стабильность и коммуникация (Под ред. И.А. Мальковской). – М.: «Уникум-Центр», 2003.
9. Гречко П.К. Конфликт, терпимость, толерантность. Сб.: Поликультурное общество: стабильность и коммуникация. – М.: «Уникум-Центр», 2003.
10. Тлостанова М.В. Постсоветская литература и эстетикатранскультурации. Жить никогда, писать ниоткуда. – М., Едиториал УРСС, 2004.
11. Майкл Хардт, Антонио Негри. Империя. – М.: «Праксис», 2004.
12. Эпштейн М. От многокультурия - к транскультуре. - Доклад, прочитанный в Российском философском обществе 28 мая 2003 года // Вестник Российского философского общества. –2003. - № 3.
13. Лещев СВ. Коммуникативное, следовательно коммуникационное. – М.: Эдиториал УРСС, 2002.
14. М. Маклюэн. Средство само есть содержание // Информационное общество. – М.: ОАО «Издательство И74 АСТ», 2004.
15. Бард А., Зодерквист Я. NetOKparaf1. Новая правящая элита и жизнь после капитализма. Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004.
16. Шишков Ю.В. Информационная революция // Глобалистика: Энциклопедия. «Диалог». – М.: ОАО Издательство «Радуга», 2003.
17. Агеев В.Н. Семиотика. – М.: Издательство «Весь мир», 2002.
18. Миронов В.В. Коммуникация глобальная // Глобалистика: Энциклопедия. «Диалог». – М.: ОАО Издательство «Радуга», 2003.
19. Бард А., Зодерквист Я. Новая правящая элита и жизнь после капитализма. Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2004.
20. Уолтере Г. Дж. Информационная революция // Глобалистика: Энциклопедия. – М.: ОАО Издательство «Радуга», 2003.
21. Уолтере Г. Дж. Указ. соч. с. 392.; Мартин Ганс-Петер, Шуманн Харальд. Западные глобализации. – М.: «Альпина», 2001.